

Keski-Suomen maakuntaohjelma 2011 – 2014

***ALUSTAVA LUONNOSTELU SISÄLLÖKSI
MAAKUNTAHALLITUSEN ILTAKOULUUN
JA SITEMMIN ASiantuntijaryhmiEN
POHDITTAVAKSI SEKÄ TÄYDENNETTÄVÄKSI***

Hannu Korhonen
Keski-Suomen liitto

1.2.2010

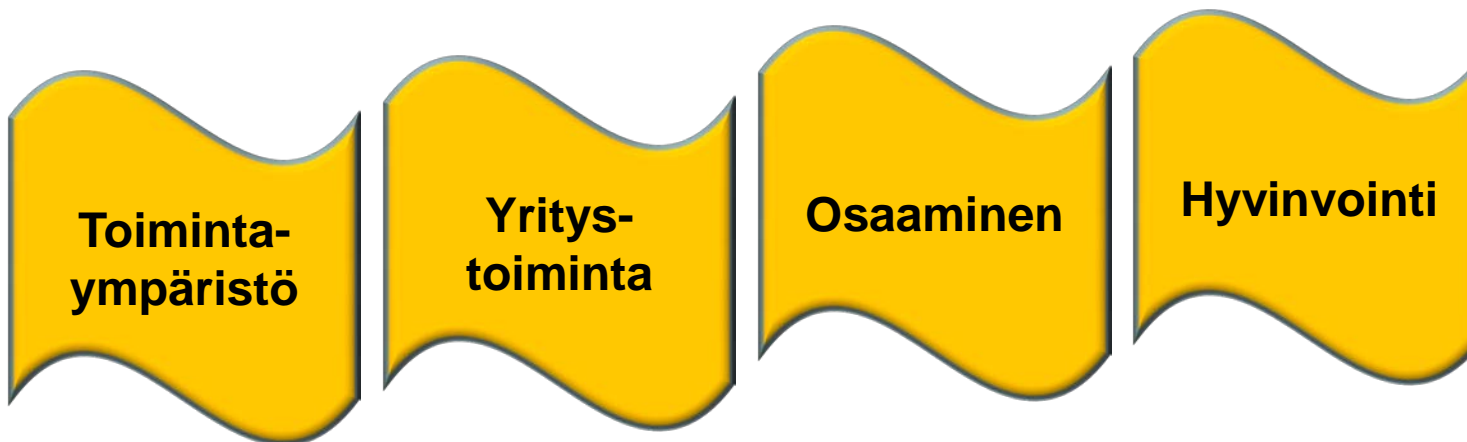
KESKI-SUOMEN LIITTO
Sepänkatu 4,
40100 Jyväskylä
www.keskisuomi.fi

Lähtökohdat

- Tavoitteena selkeä ja helppokäyttöinen ohjelma toteuttajille – konkreettinen!
- Taustalla maakuntasuunnitelman linjaukset sekä nykyisen maakuntaohjelman väliarvioinnin tulokset
- Esitetään valinnat ohjelmakauden toimenpiteiksi
- Hyödynnetään olemassa olevia verkostoja
- Suunnitellaan toimenpiteiden edellyttämä rahoitus
- Ympäristöselostus ja tausta-aineistoina toimivia eri strategioita EI kopioida mukaan – ainoastaan nettiin!
- Ohjelma toimii perustana vuosittaisille maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmille

Maakuntasuunnitelmasta maakuntaohjelmaan

**Varautuminen uuteen rakennerahastokautteen
Luovuus läpäisevänä teemana**

Maakuntaohjelman sisältörakenne

1. Johdanto
2. Maakunnan nykytilasta johdetut kehittämismahdollisuudet ja toimenpiteiden vaikuttavuus
3. Elämänlaadun maakunnan kehittämisstrategia
4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat
  - 4.1. Menestyvä yritystoiminta
  - 4.2. Osaamisella menestykseen
  - 4.3. Hyvinvoiva kansalainen
  - 4.4. Vetovoimainen toimintaympäristö
5. Toimenpiteiden rahoitus ja ajoitus
6. Seuranta

1. Johdanto

Keski-Suomen maakuntaohjelma vuosille 2011 – 2014 on tahdonilmaus maakunnan kehittämiseksi välttämättömistä toimenpiteistä. Maakuntaohjelman toteuttaminen luo edellytykset maakunnan asukkaiden hyvinvoinnille, turvaa elinkeinoelämän kilpailukykyä ja osaajien saatavuutta työelämässä sekä mahdollistaa koko maakunnan tasapainoisen kehittämisen. Maakuntaohjelma kokoa eri kehittämisasiakirjojen tavoitteet ja aikatauluttaa toimenpiteet ohjelmakaudelle.

Keski-Suomen maakuntaohjelma tukeutuu maakuntasuunnitelmaan ja maakunnan kehittämiseksi laadittuihin erillisstrategioihin. Ohjelman rahoituksesta vastaavat valtio, tulo- ja menoarvioon osoitetulla aluekehittämisrahoituksella ja kehittämisohjelmien rahoituksella, maakunnan kunnat sekä EU:n rakennerahasto-ohjelmat ja lukuisat hankkeiden toteuttamiseen osallistuvat organisaatiot.

Keski-Suomen maakuntaohjelman pääasiat ovat: (1) menestyvä yritystoiminta, (2) osaamisella menestykseen (3) hyvinvoiva kansalainen sekä (4) vetovoimainen toimintaympäristö.

Maakuntaohjelma on valmisteltu edellisten ohjelmien tapaan tiiviissä yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten, kehittämistyöhön osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden asiantuntijoiden kanssa. Sisältöä on ollut rakentamassa iso joukko eri alojen asiantuntijoita. Seminaareissa maakunnan kehittämistä ovat pohtineet yhteistyötahojen edustajat sekä maakuntavaltuuston, maakuntahallituksen ja maakunnan yhteistyöryhmän jäsenet. Ohjelman luonnos on ollut myös kansalaisten nähtävänä ja kommentoitavana Keski-Suomen liiton internet-sivuilla. Lopullisen muodon maakuntaohjelma sai lausuntojen ja kommenttien perusteella

Kiitämme lämpimästi kaikkia maakuntaohjelmatyöhön osallistuneita ja toivomme ohjelman kannustavan toimijoita tekemään parhaansa maakunnan kehittämisessä. Näin toteutamme parhaiten maakuntasuunnitelman visiota: tiedolla, taidolla ja yrittäjyydellä tulevaisuuttaan rakentava elämänlaadun maakunta.

Mauri Pekkarinen
1.2.2010
maakuntavaltuuston
puheenjohtaja

Helena Pihlajasaari
maakuntahallituksen
puheenjohtaja

Anita Mikkonen
maakuntajohtaja

KESKI-SUOMEN LIITTO
Sepänkatu 4,
40100 Jyväskylä
www.keskisuomi.fi

2. Maakunnan nykytilasta johdetut kehittämismahdollisuudet ja toimenpiteiden vaikuttavuus

Väestökehitys

Keski-Suomen väestökehitys on koko maakuntaohjelmakauden kasvu-uralla. Ohjelmakauden lopussa maakunnan väestömäärä ylittää 277 000:een. Seuduittain väestökehitys on eriytynyttä, sillä maakunnallinen kasvu perustuu yksinomaan Jyväskylän seudun vahvaan kehitykseen. Muilla seuduilla väestö vähenee. Väestökehitystä tasapainottavia tekijöitä ovat maakunnalliset ja paikallisuutta hyödyntävät rakenteet julkisessa palvelutuotannossa, elinkeinoelämän vahva tukeutuminen maakunnan omaan tuotantoon ja klusteroituminen sekä uudet maakunnan kilpailukykyä voimistavat avaukset aloilla, joilla työ ei ole riippuvainen työn suorittamispaikasta. Paikalliseen elinkeinorakenteeseen tukeutuvaa koulutuksen tarjoamista maakunnan eri osissa tulee edistää.

Väestön ikärakenteen muuttuminen vaikuttaa merkittävästi kehittämistoimien suuntaamiseen. Ohjelmakaudelle ajoittuvat mittavat eläköitymiset työelämästä edellyttävät koulutuksen suuntaamista osaavan työvoiman turvaamiseksi maakunnan avainaloille: metsäklusterin ammatteihin, teknologiateollisuuteen, koulutus- ja tietointensiiviin tehtäviin sekä hyvinvointipalveluihin. Väestön ikääntymisen myötä hyvinvointipalveluiden järjestämisen merkitys on avainasemassa, sillä hoidon ja hoivan tuottaminen laadullisesti korkeatasoisena ja kustannustehokkaasti on julkistaloudelle haastava yhtälö.

Maakunnan keskusseudun vetovoimaan ja väestökehitykseen vaikuttavat merkittävästi Jyväskylään sijoittuneet koulutusorganisaatiot. Niiden toimintaedellytykset valtakunnallisina ja alueellisina huippuosaamisen sekä työelämälähtöisen osaamisen tuottajina on varmistettava. Koulutusorganisaatioiden aloituspaikkamäärissä tavoitellaan hallittua kasvua ja sisällöllistä uudelleenkohdennusta osaamisen kysynnän perusteella.

Taulukko väestökehityksestä seuduittain ja ikäryhmittäin vv. 2010 - 2015

2. Maakunnan nykytilasta johdetut kehittämismahdollisuudet ja toimenpiteiden vaikuttavuus

Elinkeinot ja yritystoiminta

Maakunnallisessa tarkastelussa Keski-Suomen työpaikka- ja yrityskasvu toteutuu lähinnä Jyvässeudulla. Maakunnan kehitysvyöhyke Jämsä – Jyväskylä – Äänekoski hakee uutta kilpailukykyä seutujen yhteistyöstä elinkeinopolitiikassa, maankäytön suunnittelussa sekä ilmastonmuutoksen hillinnässä. Koko maakunnassa on reagoitava ajoissa väestörakenteen väistämättömään muutokseen, sillä se näkyy kaikilla alueilla ja toimialoilla. Kehittämistyön pääkohteita on estää lisääntyvä polarisaatio eri kuntien ja seutujen välillä. Tarve aluekehityksen tasapainottamiselle säilyy samalla kun edistetään menestyvien kasvualueiden kansainvälistä kilpailukykyä.

Talouden uskotaan kääntyvän kasvuun vuonna 2010. Taantuma ei ole runnellut talouden perusrakenteita Keski-Suomessa. Seuduilla jatketaan työtä laajemman elinkeinopohjan ja uusien työllistävien avausten löytämiseksi. Tulevaisuudessa avautuu täysin uusia työpaikkoja, jotka vastaavat bioyhteiskunnan ja ilmastomuutoksen haasteisiin. Asiantuntijuus, osaaminen ja jatkuva osaamisen päivittäminen korostuvat eri aloilla. Tuotannon ketjuttaminen ja verkottaminen jatkuvat - asiantuntemus ja erityisosaaminen hankitaan eri verkoista. Väestön väistämätön ikääntyminen lisää palvelutarpeita ja työllistää. Palveluja haetaan lisääntyvästi yksityiseltä sektorilta julkisen sektorin hillitessä kustannuspaineita.

Elinkeinojen kehittämistä jatketaan kärkiklusterimallilla. Klustereiden kehittämistä jatketaan tehostamalla ja hankkimalla maailmalta uusia hyviksi koettuja toimintatapoja. Klustereiden valinnassa vuosille 2011 – 2015 otetaan huomioon yritysten kyky ja halua kehittyä sekä kykyä kehittää ideoista kaupallisesti hyödynnettyä kilpailuetua.

Taulukko liiketoiminnan kehityksestä päätoimialoittain ja seuduittain vv. 2010 – 2015

2. Maakunnan nykytilasta johdetut kehittämismahdollisuudet ja toimenpiteiden vaikuttavuus

Työvoiman saatavuus

Osaavan työvoiman saatavuudesta huolehtiminen on maakunnan ohjelmakauden toimenpiteistä kenties kaikkein tärkein. Elinkeinoelämän tuottavuus sekä palvelutuotannon oikea-aikaisuus ja laatu ovat välittömästi riippuvaisia eri alojen osaajista. Osaaminen itsessään kytkeytyy Keski-Suomeen, ja siten sillä on merkitystä myös maakunnan vetovoimaan.

Toimivan ennakointijärjestelmän hyödyntäminen työikäisen väestön vähetessä on maakunnan menestymisen avaintekijä. Pitkän ja keskipitkän aikavälin ennakointi toteutuu tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän, julkishallinnon, alueviranomaisten ja koulutusorganisaatioiden kesken. Suurten ikäluokkien eläköityminen muuttaa työmarkkinoita pysyvästi. Ohjelmakauden loppuun mennessä noin joka viides keskisuomalainen työntekijä poistuu työelämästä; vuoteen 2025 mennessä maakunnan nykyisestä työvoimasta on poistunut jo puolet. Kilpailu osaavasta työvoimasta kiihtyy. Nykyisen kehityksen jatkuessa työvoiman määrä pysyy suotuisana alueilla, joilla on korkea tuottavuus ja positiivinen työpaikkakehitys. Maakunnan kehittämisen päätehtäviä on osaavan työvoiman varmistaminen ja työllisyyden edistäminen kaikilla seuduilla.

Taantuman aikana työpaikat ovat vähentyneet erityisesti teollisuudessa ja rakentamisessa, mutta pääosa palvelualoista on säästynyt. Maakunnassa on osaava työvoimareservi osallistumaan talouden uuteen nousuun. Koulutustoimenpitein voidaan osaaminen räätälöidä juuri oikeille aloille.

Maahanmuuton merkitys työvoiman tarjonnassa lisääntyy. Kaikki tulevaisuudessa avautuvat työtehtävät eivät ole tällä hetkellä tiedossa – globalisaation lisääntyessä muutosnopeus ja yllätyksellisyys kasvavat. Koulutussuunnitteluun osallistuvilla pitää olla halu ja kykyä reagoida hetkessä ja täysin uutta luoden. Lähitulevaisuudessa on oleellista, että korkeasti koulutettujen työllisyyttä saadaan lisättyä, ja siten vähennetään heidän poismuuttoalttiutta, sillä edessä on voimakas työvoiman poistuma ja uusia työpaikkoja avautuu kaikilta aloilta. Edelleen on tehtävä työtä, jotta työpaikat lisääntyvät koko maakunnassa

1.2.2010

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI
Sepänkatu 4,
40100 Jyväskylä
www.keskisuomi.fi

2. Maakunnan nykytilasta johdetut kehittämismahdollisuudet ja toimenpiteiden vaikuttavuus

Tutkimus-, koulutus- ja kehittämistoiminta

Työssäkäyvän väestön koulutustaso kasvaa tasaisesti, sillä työelämään tulevat ikäluokat ovat eläköityviä ikäluokkia kouluttautuneempia. Koulutustaso kasvaa jatkossakin, mutta kasvu hidastuu seuraavan 20 vuoden aikana. Kasvu toteutuu lähes automaattisesti, vaikka nuorten ikäluokkien koulutusta ei kasvatettaisi nykyisestä. Erityisesti korkeasti koulutettujen määrä ja osuus lisääntyy. Kouluttamattomien osuus laskee tasaisesti ja niin alhaiselle tasolle, ettei sitä ole enää mahdollista paljoo enää pienentää. Koulutuksen mitoituksessa ja kohdentamisessa tarvitaan vuoropuhelua, jossa hahmotetaan kokonaisuus, tehdään yhdessä tavoitteellisia linjauksia ja sitoudutaan niihin päätöksenteossa. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelma on monisäikeinen haaste, jossa tarvitaan laaja-alaista asiantuntijuutta kaikilta aloilta.

Suuret keskuksot vetävät parhaiten kouluttautuneita. Osaajia tarvitaan myös pienissä kunnissa, sillä eläköitymisen seurauksena vapautuu lähivuosina runsaasti asiantuntija- ja johtotason tehtäviä. Koulutustasoerot kasvavat, jos työpaikkojen koulutustaso nousee suurilla kasvuseuduilla, joissa koulutustaso on jo ennestään korkein.

Ympäristö ja virkistys

Tulevaisuudessa ympäristönsuojelun isot haasteet kohdistuvat ilmastomuutoksen hidastamiseen, luonnon monimuotoisuuden vähenemisen estämiseen sekä vesiensuojeluun ja -hoitoon. Luonnonsuojelussa painopiste siirtyy suojeluohjelmien maanhankinnasta suojelualueiden hoidon ja käytön suunnitteluun sekä elinympäristöjen ennallistamiseen. Uhanalaisten lajien ohella luontotyyppien suojelun tarve korostuu. Vesiensuojelussa edistetään vesienhoitosuunnitelmien ja toimenpideohjelmien toteuttamista. Jätteiden loppusijoituksen/kaatopaikkakäsittelyn vähentämiseksi jätteiden energiasisällön hyödyntämistä lisätään materiaalikierrätyksen ohella. Virkistyskeskeinen tulevaisuuden haaste on perustettujen virkistysalueiden ylläpito ja perustamattomien toteutus. Keskeisessä asemassa tulevat olemaan metsähallitus, kunnat ja koko maakunnan kattava virkistysalueyhdistys. Tulevan kehityksen kannalta on tärkeää, että Keski-Suomeen perustetaan koko maakunnan kattava virkistysalueyhdistys.

3. Elämänlaadun maakunnan kehittämisstrategia

Keski-Suomi on tiedolla, taidolla ja yrittäjyydellä tulevaisuuttaan rakentava vetovoimainen elämänlaadun maakunta

Keski-Suomen kehittäminen perustuu alueellisen toimintaympäristön sekä kehittämisinstrumenttien ja -voimavarojen hyödyntämiseen, elinkeinopoliittisiin valintoihin, osaamista voimistavan ilmapiirin luomiseen sekä hyvinvointiajattelun liittämiseen päätöksentekoa ohjaavaksi periaatteeksi.

Keski-Suomen tavoitteena ohjelmakaudella on luoda edellytykset maakunnan entistä omaehtoisemmalle kehittämiselle. Luovuuden tukirakenteilla mahdollistetaan innovatiivisuuden ulottuminen kaikille kehittämistyön alueille. Näköpiirissä on maakuntaan suunnattujen EU:n rakennepolitiikkavarojen väheneminen ohjelmakauden lopulla. Käynnistyvällä ohjelmakaudella on varauduttava EU:n suunnalta vaatimattomampaan ulkopuoliseen rahoitukseen mm. yritysten kehittämisessä, innovaatiotoiminnassa sekä infrastruktuurikohteissa. Kansallisen kehittämispolitiikan merkitys korostuu samoin kuin maakunnan omien voimavarojen hyödyntäminen. Maakunnan sisällä Pohjoisen Keski-Suomen sijoittamista korkean tuki-intensiteetin alueeksi pitkien etäisyyksien ja harvan asutuksen vuoksi edistetään. Maatalouden kehittämisvolyymit ratkaistaan kansallisesti.

Tavoitteena on

- kohdentaa elinkeinopolitiikan kehittämisvarat jo valittuihin klustereihin, metsä- ja uudistuvan energian klusterin toimijakenttään sekä palvelualojen kehittämiseen ja kansainvälistymiseen
- tuottaa ajantasaista ennakoitietoa työvoiman kysynnästä maakunnan koulutusorganisaatioille koulutus-, tutkimus- ja kehittämistuotannon suuntaamiseksi
- suunnata kehittämisvaroja infrastruktuurin parantamiseksi, erityisesti tie- ja rataliikenteen kohteisiin
- luoda uusia maakunnallisia rakenteita julkiseen palvelutuotantoon
- hyödyntää luovuutta kaikilla kehittämistyön alueilla
- mahdollistaa kansalaisyhteiskunnan toteutuminen

1.2.2010

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.1. MENESTYVÄ YRITYSTOIMINTA

Strategiset tavoitteet 2015:

Rakennetaan yrittämiseen kannustava toimintaympäristö, jossa osaaminen muuttuu kaupallisesti hyödynnetyksi kilpailueduksi ja jossa toimitaan kansainvälisissä kehittämisverkostoissa.

Tässä toimintaympäristössä perustoimialat uudistuvat kilpailukykyisiksi ja syntyy uusia kasvualoja.

Synnytetään uutta vientitoimintaa 1.000.000 euroa/vuosi.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.1. MENESTYVÄ YRITYSTOIMINTA

Maakunnan yrityksiltä sekä alan kehittämisorganisaatioilta vaaditaan vahvaa kuntoa, jotta EU-ohjelmakauden päättymisen jälkeen ne pärjäävät vähenevillä rakennerahastovaroilla kovenevassa globaalissa kilpailussa. Keski-Suomi on menettänyt kahden viime vuoden aikana vientituloja vuositasolla n miljardi euroa. Tämä menetys näkyy työttömyyden kasvuna, verotulojen vähenemisenä sekä palvelujen kysynnän laskuna.

Elinkeinojen kehittämisen malli

Kehittämistyön kohteina olleet maakunnan klusterit (uudistuvat koneet ja laitteet, bioenergiasta elinvoimaa sekä kehittyvä asuminen) ovat kukin eri kehitysvaiheessa. Klusterityön tuloksia arvioidaan kevään ja kesän 2010 aikana suhteessa asetettuihin tavoitteisiin nähden. Tavoitteena oli käynnistää klusteripohjainen kehittäminen Keski-Suomessa, synnyttää yrityslähtöisiä kehittämishankkeita, jotka tuovat rahaa (=liikevaihtoa) maakuntaan sen ulkopuolelta, resursoida päätoimiset vetäjät valituille kolmelle klusterille, yhdenmukaistaa kehittämistapaa, auttaa yrityksiä hankkimaan rahoitusta yhteisiin kehittämishankkeisiin sekä varmistaa elinkeinotoiminnan uudistuminen ja kilpailukyky. Jatkopäätöksiä tehtäessä otetaan huomioon metsä- ja uudistuva energia-alojen kehittämistarpeet. Kevään 2010 aikana arvioidaan myös kansalliset osaamiskeskusohjelmat. Näiden molempien arvioiden perusteella päätetään maakunnallisten klustereiden jatkosta syksyllä 2010. Arviointikriteereinä käytetään klusterin kasvupotentiaalia, yritysten kehittämishalukkuutta ja – kykyä, uusia vientimahdollisuuksia sekä yritysten kykyä kehittää kaupallisesti hyödynnettäviä tuote- ja palveluideoita.

Kehittämisvoimavaroja suunnataan myös palvelualojen vientiin ja liiketoimintamahdollisuuksien vahvistamiseen.

Valinnoilla vaikutetaan maakunnan aluetuotteen kehitykseen ja rahavirtoihin, tunnistetaan väestön ikääntymisen tarjoamat liiketoimintamahdollisuudet sekä maakunnan vahva ja uudistuva metsäteollinen perinne.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.1. MENESTYVÄ YRITYSTOIMINTA

Yrittäjyyden kehittäminen

Tärkeimpänä asiana on olemassa olevien yritysten auttaminen nykyisen laman yli. Keinoina ovat yritysten uusiutuminen ja toiminnan vakauttaminen. Yrittäjyyskasvatuksella luodaan myönteistä asennetta yrittäjyyttä kohtaan. Uusyritysten neuvonnan tehostamisella synnytetään entistä kestävämpiä yrityksiä.

Osaamisen vahvistaminen

Osaamisen merkitys korostuu myös yritysten kehittämisessä. Yrityksissä olevan osaamisen kehittämiseen panostetaan mm Yritysten Taitava Keski-Suomi toimintamallia jatkamalla ja kehittämällä.

Yritystoiminnan uudistaminen

Keski-Suomen nykyisten vahvojen alojen uudistaminen tapahtuu klusterimallia hyväksikäyttäen. Toimintatavassa korostetaan jatkosta entistä yritysälähtöisempää otetta sekä viennin lisäystavoitetta. Panostukset kohdennetaan ideoiden kaupalliseen hyödyntämiseen.

Uudet kasvualat

Panostetaan uusien kasvualoihin kuten koulutusliiketoiminnan vientiin, palvelujen vientiin sekä niiden yhdistämiseen perinteisille toimialoille.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.2. OSAAMISELLA MENESTYKSEEN

Strategiset tavoitteet

Osaavien työntekijöiden saatavuus turvataan uudistamalla ennakointijärjestelmää siten, että se reagoi herkästi työelämän tarpeisiin, ja huolehtimalla koulutuksen sisällöstä ja määrällisestä vastaavuudesta.

Laadukas perusopetus ja kannustavat oppimisympäristöt turvataan koko maakunnassa. Aikuiskoulutusta kehitetään joustavaksi, työuran kehitystä tukevaksi ja mahdolliseksi maakunnan eri osissa. Edellä kuvatusta kumpuaa innovaatioita, jotka jalostetaan kaupallisiksi tuotteiksi.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.2. OSAAMISELLA MENESTYKSEEN

Ennakointiosaaminen

Ennakoinnin tuloksellisuus varmistetaan useiden toimijoiden yhteistyönä, jossa korostuu osaamisen kysyntä työelämässä. Ennakointi on jatkuva prosessi, jonka vuosittaiset käytännön toimenpiteet esitetään Toimivat työmarkkinat –osaajia ja työpaikkoja Keski-Suomeen –ohjelman tavoitteistossa. Ennakointijärjestelmän kehittäminen edellyttää useiden organisaatioiden yhteistyötä ja tiiviin rakenteen muodostamista. Tätä voidaan hyödyntää myös kansallisessa tutkimuksen ja koulutuksen kehittämisohjelman maakunnallisessa valmistelussa.

Uudet osaamisalat, mm. bioteknologia- ja palvelut

Hyödynnetään maakunnan koulutusorganisaatioiden osaaminen tuottaa bioyhteiskunnan edellyttämää koulutusta. Verkotutaan

Työllisyys ja osaava työvoima

Toteutetaan Toimivat työmarkkinat –osaajia ja työpaikkoja Keski-Suomeen –ohjelmaa. Ohjelman tavoitteisto ulottuu vuoteen 2013 ja siinä on toiminnan pääalueet osoitettu seuraavasti:

- Työmarkkinoiden toimivuutta edistävä toimintakulttuuri ja uudistuva yhteistoiminta
- Nuorten koko ikäluokan kouluttautuminen ja sijoittuminen työelämään
- Uusien osaajien saatavuus
- Työvoimareservin työllistyminen avoimille työmarkkinoille
- Työssä olevan työvoiman osaaminen ja työkyky
- Uusi yrittäjyys
- Työnantajaosaamisen vahvistuminen

Toimivat työmarkkinat ohjelman tavoitteet yksilöidään toimenpiteiksi vuosittain.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.2. OSAAMISELLA MENESTYKSEEN

Lisätään koulutustarjontaan alueellista tilausta. Mahdollistetaan koulutusorganisaatioiden yhteistyö ylimaakunnallisesti ja erityisesti Pirkanmaalle.

Vahvistetaan koulutuksen liiketoiminnallistamista ja alan maakunnallisen osaamisen tuotteistamista kansainvälisesti sekä konseptoitua koulutusvientä.

Tuetaan maakunnan kattavasti perusopetusta mm. osoittamalla valtionavustusta koulurakentamisen perustamishankkeille ja yleissivistävän koulutuksen kohteisiin kiireellisyyden perusteella.

Luovuus

Keski-Suomessa pyritään kulttuurisesti moniarvoiseen ilmapiiriin ja synnyttämään luovia osaajaverkostoja, jotka tuottavat uusia ideoita ja innovaatioita Mahdollistetaan innovatiivisuus ja kokeilutoiminta maakunnalle tärkeimmissä asioissa. Huolehditaan siitä, että yleisesti luovuuden ja kulttuurin kehittämisellä on vahva maakunnallinen tuki ja kehittämisen edellyttämä rakenne.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.3. HYVINVOIVA KANSALAINEN

Strategiset tavoitteet

Kannustetaan omaehtoiseen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitoon. Tavoitteena on, että hyvinvointipalvelut ulottuvat kattavina koko maakuntaan ja alan henkilöstön saatavuus on turvattu uusilla rekrytointikäytännöillä.

Asiakaslähtöisiä palveluja tehostetaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä. Tavoitteena on, että yhteisöllisyys vahvistuu.

Toteutetaan Keski-Suomen hyvinvointistrategia 2020 ja edistetään valittavan sosiaali- ja terveydenhuollon tulevan palvelurakenteen toteutumista.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.3. HYVINVOIVA KANSALAINEN

Väestöllä on oikeat tiedot omaan terveyteensä vaikuttavista tekijöistä

Riittämätön liikunta, ruokailutottumukset ja päihteet asettavat terveyden edistämislle suuria haasteita. Kansanterveydellisesti ja kunnallistaloudellisesti on välttämätöntä kohdentaa voimavaroja ennaltaehkäiseviin toimiin, jolloin julkisten toimijoiden yhteistyö järjestöjen ja vapaaehtoistyön kanssa nousee entistä tärkeämmäksi.

Maakunnan julkiset sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat osallistuvat valtakunnallisen KASTE-hankkeen toimenpiteisiin. Tavoitteena on hyödyntää ohjelman kehittämisvarat erityisesti väestön terveyttä edistäviin kohteisiin sekä palvelurakenteeseen. Yksinomaisen terveystiedon levittämisen sijaan toimintamallien on uudistuttava ja kohdennuttava väestötason toimintana.

Terveyskäyttäytymisen kannalta avainasemassa ovat: liikunta, ravitsemus, tupakointi, päihteiden käyttö sekä lepo ja nukkuminen. Julkisen terveydenhuollon toimenpiteiden (mini-interventiot) ohella terveyden edistämisen rakenteiden tulee laajentua. Koko väestötason tavoittamiseen julkisen terveydenhuollon voimavarat eivät nykyisellään riitä. Erilaiset järjestöt ja vapaamuotoiset yhteenliittymät voivat toteuttaa väestötason toimenpiteitä.

Suositetaan kunnille hyvinvointikertomuksen antamista valtuustokausittain,

Hyvinvointipalvelut saatavilla koko maakunnassa – tietotekniikka

Kehittämisessä lähtökohtana on järjestämisvastuun ja tuotannon eriyttäminen sekä alan yrittäjyyteen kannustaminen koko maakunnan alueella. Palvelusetelit ja -kortit sekä muut asiakkaiden valinnanvapautta korostavat maksuvälineet tulevat muuttamaan palvelutuotannon rakennetta.

Julkisen palvelutuotannon järjestämisalueet rakentuvat PARAS-hankkeen jatkona, jossa yhteydessä määritellään hyvinvointialan lähi- ja seudullisten palveluiden tarjonta. Maakunnallisesti tuotettavat palvelut ovat merkittävimmin erikoissairaanhoidon palveluita ja maakunnallisia sosiaalialan erityispalveluita.

1.2.2010

Ohjelmakaudella edistetään tietotekniikan mahdollistamien hyvinvointipalveluiden tuottamista väestölle.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.3. HYVINVOIVA KANSALAINEN

Alan henkilöstön saatavuus on turvattu uusilla rekrytointikäytännöillä

Kuntien omat hyvinvointipalvelut, rakentuvien järjestämisalueiden palvelut sekä maakunnallisesti tuotettavat palvelut edellyttävät osaavaa työvoimaa. Henkilöstön saatavuutta varmistaa maakunnallisesti toimiva rekrytointi- ja koulutuskeskus, jonka vastuuorganisaatio päätetään myöhemmin. Malli mahdollistaa työuranaikaisen monialaisen kehittymisen sekä osaamisen joustavan siirtymisen toimijaverkostossa.

Keski-Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä lähes neljännes (tarkistettava!) eläköityy ohjelmakaudella. Alan työllisyys on hyvä, joten mittavaa työvoimareserviä ei ole. Tämän vuoksi työn kiinnostavuuteen, työhyvinvointiin ja työurien jatkuvuuteen on kiinnitettävä huomiota. Tarvitaan edelleen koulutuksen aloituspaikkojen uudelleensuuntaamista, jotta välttämättä lisääntyvä hoidon ja hoivan tarve voidaan täyttää.

Palveluja tehostetaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä

Viipaloituneesta rakenteesta on päästävä kokonaisuuksien hallintaan ja hyvinvoinnin johtajuuteen. Tehtävien porrastamisesta siirrytään kumppanuuteen, jossa tukitoiminnot hyödyttävät koko verkostoa ja kukin verkoston toimija voi keskittyä ydinosansaamiseen ja -palveluunsa.

Verkostoon liittyvät julkiset palvelun järjestäjät ja tuottajat, yksityiset yritykset, järjestötoimijat, kuten liikunta- ja urheiluseurat sekä luovan alan toimijat ja entistä tiiviimmin alan koulutusorganisaatiot.

Maakunnassa edistetään toimia, joilla julkisten, järjestöjen ja yritysten palvelutuotanto linkittyvät tiiviiksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on rakentaa yhteistyön tiiviyttä hyödyntävä kokonaisuus, joka mahdollistaa tehokkaan toiminnan. Selvitetään mahdollisuudet palveluketjujen rakentamiseen julkisen sektorin ja yksityissektorin yhteistyönä. Merkittävässä asemassa on tietojärjestelmien yhteensopivuuden varmistaminen.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.3. HYVINVOIVA KANSALAINEN

Yhteisöllisyys vahvistuu väestön osallistumismahdollisuuksia parantamalla

Kansalaisyhteiskunta edellyttää toimivaa osallistumisjärjestelmää. Keski-Suomen osaamisperusta tarjoaa hyvän lähtökohdan eri väestöryhmien osallistumisen vahvistamiseksi. Osallistumisväylien rakentaminen, sosiaalisen median hyödyntäminen, eri intressipiirien mukaanotto asiavalmisteluihin ja alan tutkimuksen vahvistaminen ovat muutamia esimerkkejä kehittämiskohteista. Oikein suunnatuilla toimilla voidaan ehkäistä vieraantumista maakunnallisesti tärkeän yhteisöllisyyden rakentumiseksi. Medialla on merkittävä rooli yhteisöllisyyden rakentajana.

Hyödynnetään maakunnan kansalaisvaikuttamiseen liittyvää tutkimuksellista ja koulutuksellista osaamista.

Yhteisöllisyyteen voidaan vaikuttaa monin tavoin. Suositaan vapaaehtoisen yhteistoiminnan muotoja, kansalaisdemokratiaa ylläpitäviä rakenteita, tarjotaan uusia foorumeja osallistumiselle sekä luodaan verkkoympäristöjä osallistumiselle. Otetaan eri-ikäiset väestöryhmät mukaan. On myös tutkimuksin todettu, että kulttuuriharrastuksiin osallistuminen kasvattaa yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa. Ne ovat ihmisen jaksamiselle ja hyvinvoinnille yhtä tärkeitä kuin terveet elämäntavatkin.

Otetaan järjestöt nykyistä painokkaammin mukaan yhteisöllisyyden tuottajiksi. Järjestöt ovat organisoituneet laajalaiseen yhteistyöhön järjestöareenaksi, ja hyödynnetään sen asiantuntemusta.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.4. VETOVOIMAINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Strategiset tavoitteet

Puhtaan ja tehokkaan toimintaympäristön rakentamiseksi ohjelmakauden toimenpiteillä sopeudutaan ilmastotavoitteisiin mm. tukemalla vaihtoehtoisia energiaratkaisuja , kehittämällä raideliikennettä ja tiivistämällä alue- ja yhdyskuntarakennetta.

Tieliikenteen kohteilla parannetaan saavutettavuutta ja liikenneturvallisuutta.

Maakunnan luonnon monimuotoisuus, vesiluonto sekä hoidettu kulttuuriperintö lisäävät maakunnan vetovoimaisuutta.

Jätteenkäsittelykeskukset rakentuvat materiaalikeskuksiksi.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.4. VETOVOIMAINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Liikennekohteet:

VT4

Valtatie 4 on osa yleiseurooppalaista TEN-päätieverkkoa. Se kuuluu ehdotettuun pääteiden valtakunnalliseen runkoverkkoon ja on maamme lyhin ja keskeisin yhteys pääkaupunkiseudun ja Pohjois-Suomen välillä. Tie palvelee valtakunnallisen tavaraliikenteen merkittävänä väylänä ja pitkämatkaisten kuljetusten yhteytenä. Valtatie 4:n toimivuus ja turvallisuus ovat ehdottomia edellytyksiä runkoväylien liittymäkohtaan Jyvässeudulle syntyneelle valtakunnallisesti merkittävälle teollisuutta ja kauppaa palvelevalle logistiselle keskittymälle ja sen edelleen kehittymiselle. Elinkeinoelämä on esittänyt 4-tien muuttamiseksi moottoritieksi välillä Helsinki-Oulu.

Ohjelmakauden toimenpiteinä VT4:n parantamiseksi käynnistetään seuraavat toimet:

- 1) Tiejakso Kirri – Äänekoski/Hirvaskangas parannetaan moottoritietasoiseksi
- 2) Rakennetaan Vaajakosken ohitustie (tiejakso Kanavuori – Haapalahti)
- 3) Rakennetaan ohituskaija- ja keskikaideosuudet suunnitelmien mukaan Äänekoskelta pohjoiseen

Maakunnan kartta liikenteen investointiesityksistä

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.4. VETOVOIMAINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Liikennekohteet:

Saarijärvi – Haapajärvi –rataosa ml. bioterminaalit

Toteutetaan bioenergiakuljetusten kannalta tärkeän Äänekoski – Haapajärvi –rataosan perusparantaminen. Osoitetaan lisärahoitusta radan kunnostamiseen Saarijärveltä pohjoiseen sekä toteutetaan samassa yhteydessä terminaali-investoinnit Saarijärvellä ja Pihtiputaalla.

Äänekoski–Haapajärvi -radan perusparantamisen aloittamiseen on valtioneuvoston eduskunnalle antamassa liikennepoliittisessa selonteossa osoitettu yhteensä 20 M€ vuosille 2011 ja 2012. Metsäteollisuuden ja energiahuollon kuljetusten kannalta elintärkeän radan kunnostaminen kokonaisuudessaan edellyttää tämän lisäksi noin 50 M€ lisärahoitusta. Kuljetusketjut koostuvat rekka-autoliikenteen ja junaliikenteen osuuksista, joten radan parantamistöiden yhteydessä on otettava huomioon näiden yhdistettyjen kuljetusten vaatimien kuormauspaikkojen ja terminaalien tarve.

Kaksoisraide Tampere – Jyväskylä rataosalle

Henkilöliikenteen ja tavarakuljetusten varmistaminen maakuntakeskuksesta Pirkanmaalle ja edelleen pääkaupunkiseudulle sekä Varsinais-Suomen ja Satakunnan satamiin edellyttävät toisen raideparin rakentamista.

Suunniteltu oikorata Jämsästä Lahteen tai Riihimäelle ei toteudu ohjelmakaudella.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.4. VETOVOIMAINENTOIMINTAYMPÄRISTÖ

Liikennekohteet:

Keskisuurten tiehankkeiden parantamisjärjestys ratkaistaan valmistelun yhteydessä.

Alempiasteisen tiestön parantaminen:

Perustienpidon rahoitus menee tällä hetkellä lähes kokonaisuudessaan hoitoon ja ylläpitoon, jolloin pieniinkään välttämättömiin alueellisiin investointeihin ei voida osoittaa rahoitusta. Hoidon ja ylläpidon rahoitustarve on kasvanut vuosittain yleisen kustannusnousun myötä, sillä näistä töistä vastaavien urakoitsijoiden palkkiot on sidottu indeksiin. Alueellisten investointien rahoitus esitetään eriyttäväksi tiestön hoidon ja ylläpidon rahoituksesta ja sidottavaksi maanrakennusindeksiin.

Alueellisen investointirahoituksen vuosittainen tarve Keski-Suomessa on noin 6 M€.

Tietoliikennekohteet:

Valtioneuvoston käynnistämän hankkeen tavoitteena on vuoden 2015 loppuun mennessä taata kansalaisille tasa-arvoiset mahdollisuudet liittyä huippunopeaan tietoliikenneyhteyteen riippumatta asuinpaikasta. Tavoitteena on, että 99 % vakituisista asunnoista, yrityksistä ja julkishallinnon organisaatioista on tuolloin enintään kahden kilometrin etäisyydellä valokuitukaapeliyhteydestä.

Nopeiden yhteyksien turvaaminen myös haja-asutusalueella tarjoaa yhdenvertaiset mahdollisuudet harjoittaa ammattia ja liiketoimintaa asuinpaikasta riippumatta myös taajamien ulkopuolella. Mikäli maakunnan kannalta kilpailukykyinen rahoitusratkaisu löydetään, Keski-Suomessa laajakaista kaikille 2015 –hanke toteutetaan valtakunnallista kattavampana. Liittymät suunnitellaan toimitettavan haja-asutuskiinteistöjen seinään saakka.

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.4. VETOVOIMAINENTOIMINTAYMPÄRISTÖ

Ympäristökohteet:

Maakuntaohjelmassa esitetään valinnat Keski-Suomen ympäristöohjelman tavoitteiston toteuttamiseksi ohjelmakaudella ja eriteltyinä toteuttamissuunnitelmien hankkeiksi. Tarkastellaan erityisesti energiatehokkuutta, uusiutuvan energian käytön tavoitteita, Keski-Suomen edelläkävijyyttä uusiutuva energian teknologian osajana, yhdyskuntajätteen hyödyntämistä ja käsittelyä, ympäristökasvatusta sekä ympäristötutkimuksen edistämistä.

Energia:

Maakuntaohjelmassa osoitetaan tuulivoimatuotannolle soveltuvat alueet ja mahdollistetaan tuotannon käynnistäminen.

Maakuntaohjelmassa kannustetaan uusiutuvan metsä- ja peltopohjaisen energiatuotannon kehittämiseen sekä sertifioituun turvetuotantoon. (Maakuntakaava).

Karttaesitys tuulivoimatuotannolle soveltuvista alueista

Palvelurakenne:

Keski-Suomessa jatketaan kunnallisen palvelutuotannon kehittämistä PARAS-hankkeen jatkona sivistystoimissa sekä sosiaali- ja terveystoimissa. Tehtävä edellyttää maakunnallista koordinaatiota palvelutuotannon rakenteiden kehittämiseksi ja sisällölliseksi määrittelyksi. Tavoitteena on saada aikaan asiantuntevat ja kustannustehokkaat kunnalliset palvelut maakunnan sisällä sekä tarkoituksenmukaisilta osin ylimaakunnallisesti verkottuneina.

Yksityiset ja järjestöjen tuottamat palvelut rakentuvat entistä tiiviimmäksi osaksi palvelutarjonnan kokonaisuutta.

Karttaesitys sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen yhteistoiminta-alueista Keski-Suomessa

4. Maakunnan kehittäminen ja yhteistyövalinnat

4.4. VETOVOIMAINENTOIMINTAYMPÄRISTÖ

Virkistys:

Ohjelmakauden aikana synnytetään maakunnallinen virkistysalue- ja reittiyhdistys sekä kehitetään virkistysvenesatamien ja rantautumispaikkojen verkostoa.

Kulttuuri:

Ohjelmakauden aikana edistetään kulttuuria monikirjoisesti kilpailukykyä vahvistavana tekijänä. Kulttuuri ja luovuus tunnustetaan kaikissa kehittämistoimissa läpäisevänä teemana. Tuetaan maakunnan kulttuurin kansainvälistymistä. Organisoidaan kulttuurin edistämisen verkosto maakunnalliseksi rakenteeksi.

Maakunnan yhteistyövalinnat:

Ohjelmassa kirjataan näkyviin yhteistyön suuntautuminen saavutettavuuden, elinkeino yhteistyön, hyvinvoinnin, koulutuksen järjestämisen sekä edunvalvonnan näkökulmista.

Karttaesitys em. teemoista

Yhdyskuntatekniikka:

Ohjelmassa edellytetään haettavaksi kansallinen rahoitusmalli yhdyskuntien jätevesien puhdistuslaitosten ja verkostojen uudistamiseksi.

Ilmastonmuutoksen hillintä:

Ohjelmaan kirjataan tavoiteltavat toimenpiteet maakunnan ilmastostrategian toteuttamiseksi ohjelmakaudella. Tavoitellaan tiivistä yhdyskuntarakennetta (asumisen ja elinkeinotoimintojen sijoittuminen), uusiutuvia energialähteitä sekä kiirehditään raideliikenteen investointeja. Liikennesuunnittelun merkitystä korostetaan.

5. Toimenpiteiden rahoitus ja ajoitus

5.1. Kansallinen rahoitus sekä esitykset valtion tulo- ja menoarvioon

5.2. EU:n alue- ja rakennepolitiikka

5.3. Maakunnan omaehtoinen rahoitus

5.4. Toimenpiteiden ajoittaminen toteuttamissuunnitelmiin

6. Seuranta

Seurannassa käytetään aluekehityslainsäädännön mittaristoa.

- 1) aluetalous ja kilpailukyky
- 2) työmarkkinatilanne
- 3) väestönkehitys ja hyvinvointi
- 4) ympäristön kestävä kehitys

Seuranta esitetään totuttuun tapaan vuosittain toteuttamissuunnitelman valmistelun yhteydessä.

Liite. Asetuksen kirjattu maakuntaohjelman sisältö

1. Kuvaus maakunnan ja sen osien nykytilasta ja arvio maakunnan alueella toteutettujen ohjelmien vaikuttavuudesta;
2. Maakunnan liiton ja muiden tahojen tekemään ennakointityöhön perustuva tarkastelu alueen kehittämismahdollisuuksista;
3. Maakunnan kehittämisen painopisteet ja tavoitteet;
4. Toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi sisältäen myös maakunnan kehittämisen kannalta keskeisimmät hankkeet;
5. Maakunnan eri osien, erityisesti saaristo-, maaseutu- ja kaupunkialueiden erityispiirteet huomioon ottava osio;
6. Suunnitelma toimenpiteiden ja keskeisimpien hankkeiden rahoituksesta;
7. Selvitys rakennerahasto-ohjelmien ja muiden maakunnan aluetta koskevien ohjelmien yhteensovittamisesta;
8. Selvitys ohjelmien määrällistä ja laadullista seuranta varten tarvittavista vaikuttavuustavoitteista ja niitä koskevista mittareista;
9. Kuvaus maakuntaohjelman valmisteluvaiheista ja valmisteluun osallistuneista tahoista;
10. Selvitys useampaa kuin yhtä maakuntaa koskevista suunnitelmista ja hankkeista;
11. Tarvittaessa määrittely alueen kuntien yhteistyöalueista.